

הגדה של פסח

הגדה של פסח אלוטו

קריאת ההגדה בליל הסדר

הרב סולובייצ'יק סבור שהמילה הגדה איננה אך ורק הכותרת של החוברת שאנו קוראים בליל פסח. גם לא מדובר אך ורק במצווה לחזור על סיפור הנוגע לעבדות וחירות. המילה הגדה קרובה למשמעות של המושג "הגדת עדות", כלומר עדות בבית דין. כאשר אדם מעיד בבית דין, עליו למסור עדות על בסיס חווייתו האישית ולא מפי השמועה. לאור רעיון זה, ניתן להבין את הקטע בהגדה שבו נאמר שאנו מצווים לראות את עצמנו כאילו יצאנו בעצמנו משיעבוד מצרים. עלינו לחוות את ליל הסדר באופן זה שנגיש כאילו אנו חיים את התהליך מחדש, כאילו אנו יוצאים מעבדות לחירות ומהווים עדים לרחמינו של ה' על עמו.

השתתפות של המילה הגדה

המצווה המרכזית בליל הסדר היא סיפור יציאת מצרים. הרב סולובייצ'יק אומר שלמילה סיפור ישנה משמעות נוספת, מעבר למשמעות של סיפור אירועים שקרו בעבר. המילה סיפור קשורה למילה ספר ולמילה סופר, האדם שמעלה את הדברים על הכתב. סופר סת"ם, שכותב ספר קודש או מגילה, יוצר משהו שיש לו קיום קבוע, חפץ שימש את הדורות הבאים. בליל הסדר, ההורים גם הם כביכול כותבים ספר בעל קיום נצחי. הילד הוא הספר שעליו חורת ההורה את הפאר וההדר של הלילה הקדוש הזה בהכרתו. בליל הפסח אנו נקראים להיות סופרים הכותבים את הסיפור בדיו בלתי מחיק על לבותיהם והכתם של ילדינו, כדי שיועבר לכל הדורות שלאחריהם.

חריכת הסיפור בלב ילדינו

לפי המדרש (ליקוט שמעוני וזאת הברכה, רמז תתקס"ט), כאשר משה נפטר יצא קול מן השמים וקרא: "וימת משה ספרא רבא דישראל", הסופר הגדול של ישראל. מדוע כונה משה בכינוי זה? האם זוהי תכונתו המובהקת ביותר, כתיבת ספרי תורה?

הרב סולובייצ'יק מסביר כי משמעות הביטוי ספרא רבא אינה קשורה רק לכתיבת ספרי תורה, אלא לומר שמשה כתב על לבותיהם של עם ישראל. הוא חרת את חוכמת התורה על נפש האומה ממש. והוא עשה זאת באופן שבו יוכל כל דור להעביר את הדברים לדור הבא.

זוהי חובתנו גם אנו בליל הסדר: לחרות את התורה לא רק על קלף אלא על נפשותיהם של ילדינו ממש.

וג'ל' קונ

הגדה של פסח

אמת (תוספת תרלי"א) שאדם צריך שיהיה לו בטחון במעשיו הטובים ובמצוותיו. זהו כונת הפסוק בטח בה' ועשה טוב, שגם לעשיית טוב בני מדה בטחון. ולכן ההקדמה לליל הסדר שיהיה לו מדה הבטחון, שמעשיו הטובים שנושג בלילה הזה עושים רושם למעלה ועושים תיקונים גדולים. ועוד ייל' שעם בטחון אפשר לרחוק את המעשים הרעים.

איתא בספר דברי שלום שיש לפרש רחץ מלי' בטחון כמו שאומרים בברוך שמי' ביה אנא רחיצ', כי הרבה פעמים האדם עושה מצות ומעש'ט ואינו מרגיש קדושה בעשייתם, והיינו 'קדש' את עצמך, אתה עשה את שלך לעשות מעשים המביאים קדושה, ואח"כ בטח בה' כי תחול עליך קדושה מלמעלה, כי על האדם מוטל לעשות את שלו. ועיין בדברי השפת

השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין: יל"ד ההו"ל לקצר ולומר, השתא הכא עבדי, ולשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין, אולם כדאי להביא בכאן דברי מרן הגאון הקדוש רבי שאול בראך זצ"ל מקאשוו, בהגדש"פ, "טוב דברך" שכתב, דהחולה אינו מרגיש בחליו, כי מרוב חולשתו אינו מרגיש ומבין בחליו, אבל לאחר שמתחיל להתרפא או מרגיש חולשת בכל אבריו, וזהו הסימן שכבר התחיל להתרפאות, וממש כמו כן אנחנו בגולה בדמינו לחולה כי עבדים אנחנו, ועי"כ אנו נחשבים כחולים ואין אנו מרגישים בתוקף שפלות מעמדינו, ולזה אמר, "השתא הכא" בעוה"ר כחולים ושאין אנו מרגישים ע"ד שוטה אינו מרגיש בשבת (י"ג:), אבל לשנה הבאה כשנוכח להיות בארעא דישראל ונתחיל להתרפאות, אז יתודע לנו למפרע כי "השתא עבדי" פי' בזמן גלותינו היינו עבדים, אבל כעת עוד אין אנו מרגישים זה, ואי"ש שמוכרח לחלק זה לשתי בבות, ואי' לומר השתא הכא עבדי, כי כעת אין אנו מרגישים זאת.

השתא
בארעא

• כאן הבן שואל •

דברים אלו חשובים בעינינו, אולם לעומתו כל בר דעת ישכיל לבקש דברים נחוצים יותר, והכי נמי אם יתכונן האדם מבעוד מועד ידע לבקש דברים העומדים ברומו של עולם, ויפות הן התפילות בליל הסדר שבוקעות רקייעים ובכוחן להפיל כל המחיצות המפרידות בין ישראל לאביהם שבשמים, ובזה מתרצים (ראה לעיל עמוד נב) למה בגזירת המן הרשע גזר מרדכי הצדיק תענית ביום ראשון של פסח

(כמבואר במגילה טו.), אע"ג שהגזירה היתה לעוד שנה שלימה ב"ג אדר, כי כאשר ראה מרדכי את הגזירה הגדולה והנוראה שנגזרה על

ישראל, הבין שכדי לבטלה זקוקים בני ישראל "צו פסח" דיגע תפילות" כי כוחן גדול לבטל דוע גזר דינני.

שינינו בפסחים (קטז.) "מזגו לו כוס שני וכאן הבן שואל", ופירשו צדיקים, שנרמז בדבריהם הקדושים כי בגשת האדם לשאלת "מה נשתנה" נעשית שעת הכושר בשמי מרום ואפשר להתפלל ולבקש כל משאלות

לבו, והיינו דקאמרי "וכאן" במקום ובזמן זה - "הבן שואל" יכול כל איש ישראל הנקראים "בנים למקום" לבקש בקשותיו מאביו שבשמים, וביותר אפשר לפעול שיפקדו כל חשוכי בנים בזרע של קיימא לעבודתך

וליראתך, וגם זה בכלל "הבן שואל", ואף נוי שכבר זכה לבנים יכול לבקש להיפקד בדבר ישועה ורחמים ולזכות לזרע קודש.

לקראת שעת הכושר זו צריך להיות חכם נרואה את הגולד, שלא יפסיד הזדמנות גדולה, ולזאת צריך הכנה דרבה לדעת מה לבקש, כי אם לא יפקח את עיניו לא יתפלל כי אם על דברים של מה בכך, וכמו ילד קטן המבקש מאביו משחקים ודברים בטלים, והיינו כי

ג. וכך כתב ב'אור החיים' הקדוש (פרשת בא) על הפסוק (שמות יג, ח) "והגדת לבנך ביום ההוא לאמר", ומאי "לאמר", ובאחד הפירושים מפרש "להיות שאמר 'והגדת לבנך', תינח אם יש לו

בן, אם אין לו בן יהיה פסוק, תלמוד לומר 'לאמר', שעל כל פנים צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו, ואם תאמר כיון שעכ"פ הוא צריך להגיד אפילו בינו לבין עצמו אם כן למה אמר 'לבנך', ואולי שאם יגיד הגדה האמורה בענין יזכה ה' שיגיד לבנו, וכדי שלא תטעה לומר דוקא, לזה אמר 'לאמר' [ויש נוהגים ללמוד דברי ה'אור החיים' הקדוש אלו אחר ליל הסדר, כסגולה לזכות לזש"ק, והרבה מעידים שנפקדו בדבר ישועה ורחמים אחרי שלמדו דבריו הקדושים אלו].

עוד טעם להא דסגולת הלילה להיושע בזש"ק, אפשר לומר על פי דברי מהר"ל (ראה לעיל עמוד מט) על פי מאמרם (תענית ב.) שמפתח של חיה מסור בידי הקב"ה בכבודו ובעצמו, ולא כשאר מפתחות שיש מהם המסורים בידי מלאכים ושרפים הממונים עליהם, ונמצא שכדי לזכות לזש"ק צריך לפנות אל מלך מלכי המלכים הקב"ה, לכן בשעת הכושר זו שהקב"ה עם הפמליא של מעלה יורדים כביכול לביתם של ישראל יש בידם לגשת אל הקודש ולבקש על נפשם לזכות לבנים חיים וקיימים, בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, אמן.

מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו

במשנה מסכת פסחים (פרק י' משנה ד') מבואר כי באמירת ההגדה וסיפור נפלאות הבורא בניסי יציאת מצרים יש להתחיל בגנות ואחר כך לסיים בשבח.

נחלקו רב ושמאל בגמרא (שם דף קטז.) מיה היא אותה "גנות" ו"שבח". רב סובר כי "מתחילה עובדי עבודה זרה היו אבותינו" זו הגנות, ו"עפשינו קרבנו המקום לעבודתו" זה השבח. ואילו שמאל סובר ש"עפשינו היינו לפרעה במצרים" זו הגנות, ו"יציאתנו ה' אלוקינו משם ביד חזקה וזרוע נטויה" זה השבח.

ה' 8
10
17

למעשה, אנו נוהגים כיום לומר את שני הדברים גם כרב וגם כשמאל, אלא שיש להבין את עיקר טעם הדבר מדוע יש להזכיר בלילה נשגב זה את גנותנו שהיינו מתחילה עובדי עבודה זרה?

הסבר נפלא לכך אמר הגאון רבי שלמה ברעוודה על פי משל. לאחר מלחמת העולם השניה יצא אדם אחד ניצול ממחנות ההשמדה לחופשי. השואה האיומה הותירה אותו בעוני ובמחסור ללא כל קרוב או גואל וללא קורת גג.

כעבור זמן קצר קיבל האיש מכתב מדודו שגר בארצות הברית ובו הוא מזמין אותו לבוא אליו להתגורר בביתו, ואף שלח לו כסף כדי שיוכל לרכוש לעצמו כרטיס נסיעה.

בהגיעו, נבחל הדוד ממראה פניו של אחיינו, והבין כי מצבו הבריאותי אינו כראוי לכן לקח אותו מיד אל בית חולים סמוך כדי שיעבור סדרת בדיקות וטיפולים כדי לאושש את מצבו, ואף שכר את טובי הרופאים לשם כך. דבר שעלה ממון רב.

כאשר התרפא לקחו הדוד אל ביתו כמובטח ואף סידר לו עבודה במפעל שהיה בבעלותו. לאחר כמה שנים התבסס אותו אדם, נשא אשה והקים משפחה לתפארת.

כעבור כעשרים שנה השיא האיש את בנו ברוב פאר והדר ובראש שלחן הכבוד ישב הדוד הטוב והמיטיב שכבר היה זקן בא בימים. דודי היקר - פנה האיש ואמר - ברצוני כעת לומר לך תודה! אם ברצונך להודות לי - אמר הדוד - עליך לפרט ולספר כך: לפני עשרים שנה הייתי פליט ממחנות ההשמדה... נותרתי בודד מכל משפחתי... ללא

קורת גג... דודי הזמין אותי אל ביתו וריפא אותי במיטב כטפו ממחלותיי...

אבל דודי היקר - מחה האיש - מדוע אתה מזכיר לי את כל הצרות ביום חתונת בני?!
כאשר תיזכר מאין באת ומה עבר עליך - השיב הדוד - תוכל להודות כראוי!

כן הוא גם הנמשל - אמר רבי שלמה - כאשר אנו באים להודות ולהלל את הקדוש ברוך הוא אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים ואילו לא היה מציל אותנו משם הרי אנו ובנינו ובני בנינו היינו משועבדים לפרעה במצרים והוציאנו ה' משם ביד חזקה ובזרוע נטויה והביא אותנו אל ארץ ישראל ונתן לנו את בית הבחירה.

כאשר אנו מבקשים להודות על כל אלה ועל כל חסדיו שגומל אתנו בכל עת ובכל שעה עלינו להיזכר מה היה בתחילה ולאן הגענו כיום בחסדו!

כאשר ניזכר בכל זה נוכל להודות כראוי!

ס

ה'רצ"ג
תמוז
ק"ב

למדנו מכאן את מידת שקיעותם במצוה של כל אותם תנאים. העיסוק שבדברי תורה מילא את כל ישותם וחווית עולמם עד שלא שמו ליבם כיצד הזמן חולף. הם לא ראו כל גדולה בכך שלא הבחינו כי הזמן חלף עבר, שכן זה טבעו של עולם. כאשר אדם נושקיע את כל רמ"ח ושס"ה שלו בענין מסוים, הרי הוא מעל הזמן ומעל חמוקום. שום דבר לא יעלה או בראשו המלא כל כולו באשר הוא מלא.

כך במילי דעלמא וכך גם בתורה, למי שזוכה בכך.

ואפשר שזהו ענין "תורה מתשת כוחו של אדם". שכן, כאשר אדם משקיע את כל כוחו ללימוד התורה, שוב לא נותרו לו כל כוחות שהן למשהו אחר. פו זיכל לשמים. כאשר ביקש ריש לקיש ללמוד תורה והשקיע בכך את כל אונו ומורצו, שוב לא עצר כוח כדי לקפוץ את נהר הירדן.

עד היכן הדברים מגיעים נלמד מהסיפור על ניתוח שעבר מרן ה"בית חלוי", ז"ע, בשנותיו האחרונות. היה זה בשנת תרנ"א, שנה לפני פטירתו. מוצבו הרפואי התדרדר והוא הובהל לוורשא בלווי בנו מרן הגר"ח. לבסוף הוחלט לנתחו. אך רבי יושיה בער לא נתן את הסכמתו המיידית, מתוך חששות הלכתיים שונים. יום חלף ורבי חיים הזכיר לאביו את דעתם של הרופאים, תוך שהוא מחזק את דעתם מההיבט ההלכתי, אך רבי יושיה בער לא נתן את הסכמתו.

ביום השלישי לאישפוזו הסכים רבי יושיה בער להתנתח. בדרכו לחדר הניתוחים הזהיר רבי יושיה בער כי לא יתנו לו כל סמי הרדמה. הוא הבטיח כי ישכב במנוחה ללא תזוזה. הרופאים סירבו, אך רבי חיים הבטיח להם כי אם אביו מבטיח, אין להם ממה לחשוש. שכן, הוא מסוגל לרכו את מחשבתו ושקיעותו בסוגיא לא פחות ממה שעושים סמי הרדמה.

pe

החולה הוכנס לחדר הניתוחים והרופאים קשרו את ידיו ורגליו, כדי שלא
זוז בעת הניתוח. אחד הרופאים החזיק את ראשו בעת הניתוח. רבי יושיה
עבר עבר את הניתוח באורח שנחשב כניסי. לא זו בלבד שלא היו איבר, הוא
אף לא הוציא אנחה מפיו משך הניתוח. רק לאחר התפירה פתח את עיניו
אנחה פרצה מליבו.

סיפרו כי דבר הניתוח הפך לשיחת היום בקהילת הרופאים. לימים סיפר
סטודנט יהודי שלמד באוניברסיטת ברלין, כי באחת מהרצאותיו הזכיר
המרצה את סיפורו של ה"רבינו של בריסק", סיפור שהגיע מוורשא ועד
ברלין. הוא הוסיף כי אחד הסטודנטים העיר את אזני המרצה על מאמר
שהופיע בשנת תרנ"ג בירחון רפואי ברוסיה, ואשר בו מחזה את דעתו רופא
מפורסם על אירוע זה של ה"רבינו" מבריסק. לדעתו היה לרבי יושיה בער
בח על טבעי לריכז מחשבותיו עד כדי היפנט.

ידוע לנו על גדולי ישראל רבים שהתרכזו במחשבתם, עד שלא שמו לב מה
אכלו, מה עשו, כמה זמן חלף והיכן הם. גדול הוא כוחה של תורה אשר הביאה
לידי ההתנתקות מכל הסובב. ואף תנאים אלו השקיעו את כל אונם במחשבת
התורה עד שהיה צורך להודיע להם כי הגיע זמן קריאת שמע של שחרית.

כי חייך דימים כל ימי חייך הלילות.
קשה להבין איזה שייכות יש בין אלו
דברים, וכי זה שריו נראה כגון שבעים
שנה דברים שנעשה לו נס גדולו לו
שעות לבנות, גיב לכך שלא היו יכול
לנצח את רוביו שתאמר יציאת מצרים
בלילות.

ה'תש"ח
13'8
13'8

אמרו הענין כך הוא, דאיתא בגמרא
(מסכת סנהדרין) דכאשר הציגו לו
אלעזר בן עזריה להיות הנשיא, הלך
לימלך באשתו. אמרה לו דלמא למהר
יעמדו אותך מנשיאותך. השיב לה,
אמר אינני כדאי לאדם להשתמש
במים זכוכית יקרה, אף אם יודע
שנאמר תשבר. שוב אמרה לו, והלא
עדיין אין לך טענות לבנות, ונשיא
מן הראוי שיהיה זקן כדי שיכבדו אותו
ויהיו דבריו נשמעים. ולא השיב לה
כיום ע"ז. ואמרו בגמרא שהתרחש לו
נס יצמחו לו י"ח שורות של שערות
לבנות, והיו זקאמר ר' אלעזר בן
עזריה והיו אני כגון שבעים שנה, ולא
בן שבעים שנה ממש. עכ"ד הגמרא.

ויקרא בן הגאון ר' יהונתן אייבשיץ
צ"ל מדוע כאשר אשתו
השתתה על שאן לו זקן לבן, לא השיב
לה ר' אלעזר בן עזריה כלום. ונתרץ
עפ"י מה שאמרו רז"ל (פסחים נג):

"שמעון העמסוני הי' דורש כל אתים
שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלקיך
תירא (פ' ויפתח י"ג) פירש, עד שכא ר'
עסיבא ודרש את ה' אלקיך תירא לרבות
תלמידי חכמים", וא"כ באמת הי' יכול
להשיב לאשתו דכיון ד'את' בא לרבות
דצורך לירא מפני תלמידי חכמים, א"כ
גם בלא שערות לבנות ינהגו בו בכבוד.
אלא מפני רוב ענותנותו לא חשב עצמו
כתלמיד חכם, עד שנעשה לו נס ונעשו
שערותיו לבנות.

אך לפי"ז קשה למה באמת עשה
הקב"ה נס בחנם, דכיון ד'את' בא
לרבות תלמיד חכם, בלאו הכי יכבדו
אותו. ומה מוכח דלא דרשינן יתור
דחבת את. ות"ה דלא דרשינן שאר
אתים שבתורה, ולכן גם בפסוק 'למען
תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל
ימי חייך' אין לדרוש 'את' לרבות
הלילות, ולכן הוצרך לרבות הלילות
מתבת כל'.

וז"ה הכוונה, "אמר ר' אלעזר בן עזריה
הרי אני כגון שבעים שנה", ר"ל
שעשה לי הקב"ה נס שגדלו לי שערות
לבנות כדי שיהיו דברי נשמעים. וכי
תימא וכי עביד קודשא בריך הוא ניסא
למגנא, הא גם בלא זה יכבדו אותי
מסת דרשת 'את ה' אלקיך תירא'
דמרבה תלמיד חכם, ועכ"ה מדנעשה
הנס יש ראייה דלא דרשינן 'את' א"כ
מטעם זה גם 'את יום צאתך מארץ
מצרים' א"א לומר דבא לרבות הלילות,
ולכן 'לא זכיתי שתאמר יציאת מצרים
בלילות, עד שדרשה בן זומא וכו' פ"ה
ימי חייך הלילות", שהוצרך לדרשה
מתבת כל'.

(משתה היו חידושי נאונים; טללי אורות בשם
הג"ר משה ליפשיץ אב"ד מודינא זצ"ל)

ברוך שנתן תורה In the convulsive times in which we live, all tradition is called into question, whether religious, social, political, or academic. It is therefore no surprise that this challenge affects Judaism, which places great value on tradition as such. This emphasis is especially noticeable during Passover, and most especially on the Seder night. The Seder is full of tradition; every action, every motion, manifests centuries of sacred recollection. Those who are guided by the precept "do your own thing" are probably quite unhappy with such a ceremonial meal over-laden with apparently irrelevant customs. The

136.
Royal
Table

question tradition, and they no doubt reject or at least challenge the entire Seder procedure and the traditionalism that it symbolizes. I have no doubt that in thousands of Jewish homes where the Seder is performed, many will participate with an inner perplexity and impatience: What does all this mean for me anyway?

How shall we react to this questioning of tradition? How shall we orient ourselves toward this phenomenon in Jewish and general life? First, let us never be perturbed by questions. They are characteristic of an alert and intelligent mind. As Jews, we welcome not only questions of inquiry, but also those of challenge. The Four Questions are known, in Yiddish, not as *die fier shaylos*, quests for information, but as *die fier kashes* — four challenges or refutations. But perhaps more important, we should remember that it is not by any means a new phenomenon. Every "new" generation questions the old and that is as it should be. Indeed, the very questioning of the tradition is itself a tradition!

If we read the Haggadah carefully, we will observe that the questioning of the tradition has become encapsulated in one of the major sections of the Haggadah, and has become a familiar and delightful part of the Seder ritual for at least two thousand years. It is my feeling that the questioning of tradition, and the traditional response to the traditional questioning, are what constitutes

that famous passage concerning the Four Sons, or types. The text begins with: "*Barukh ha-Makom*, blessed is God," for the giving of Torah, the tradition of Israel — and it is challenged. We have here four attitudes to tradition, in question-and-answer form, which deserve to be remembered, and have indeed, been perpetuated through the Haggadah.

רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם ✓

לכאורה אין הבדל ממשי בין שאלת החכם לשאלת הרשע. כי החכם שאל גם כן מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אתכם, והלשון "אתכם"

קרוב ללשון "לכם" שבשאלת הרשע, ואם כן, מה רעה כל כך ראה המגיד בשאלת הרשע.

אך הבאור הוא, כי החכם לבד שזכר שם ה' וכלל עצמו עם כל ישראל בקבלת מלכות שמים בלשון "ה' אלהינו" (אשר צוה ה' אלהינו) — לבד זה הדגיש בלשון השאלה מה העדות... אשר צוה ה', והן הצוי ה' באמת רק להאבות, והם, הבנים לא שמעו אותה, כי היו עוד קטנים, ומכוון לשון השאלה אשר צוה ה' אלהינו אתכם כמו שה' בפועל.

אבל הרשע, לא רק שלא זכר שם ה', אך גם הוא שואל על כלל העבודה על מה היא באה, וכלל העבודה בפועל שייך כמו להאבות כמו להבנים, ובכל זאת הדגיש לאמר לכם, ולא לנו, הרי הוציא את עצמו מן הכלל, ועיניו עוד המשך לזה במאמר הבא.

נדבר פלא הוא, כי במכילתא פ' בא בהעתק שאלת החכם הועתק לשון השאלה מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלהינו אותנו תחת הלשון אתכם, והנה לפי זה ה' שאלת החכם מכוונת מאוד, אבל הן בפסקי כתוב אתכם, והגרי"א הגיה וקבע "אתכם", אבל הן גם בירושלמי פסחים פ"ד הגירסא "אותנו", ודרוש להגיה גם שם, והמפרשים לא עמדו על זה.

השעיה שיש מצעה ומרור מנחים לפניך

סדר ליל פסח, ידוע שכולו בנוי על יסוד אחד: להמחיש את נסי יציאת מצרים על ידי ציורים חיים.

בכל יום חייב אדם לזכור יציאת מצרים, אבל בליל פסח החיוב הוא לספר ביציאת מצרים, כי בהיות היום והזמן מתאימים ממש ליום יציאת מצרים, הרי בזה סיוע מיוחד והזדמנות נפלאה להתבוננות יתו והשבה אל הלב בענין שהוא יסוד כל התורה כולה.

ומשום כך אנו אומרים: "יכול מראש חדש, תלמוד לומר ביום ההוא. אי ביום החוה, יכול מבעוד יום, תלמוד לומר בעבור זה, לא אמרתי אלא בשעה שיש [פסח] מצעה ומרור מונחים לפניך". וזה משום שהדמיון והציור אינם שלמים אלא דוקא בשעה שהיא מתאימה בדיוק לליל יציאת מצרים, וכשיש לפנינו אותן המצוות שהיו לפנינו אז. כי על ידי כל הרשמים יחד נוצרת שלימות הציור, ואז פועל ביותר על חלב לעורר את ההרגש של "כאילו הוא יצא ממצרים".

את סוד הציור ופעולתו בנפש, גילו לנו א"ז הגר"ס זצ"ל ומוח"ז הגר"ש ז"ל מקלם זצ"ל.

הן אין השכל פועל אל האדם כמו החוש, כי באדם יש השתתפות של גוף ונפש, וחלק ה"גוף" מושפע רק מהדברים הנתפסים לו בחוש. האדם חפץ בצלומם

קרוביו, אף שזוכרם בלא"ה, מ"מ הצלום המוחש עדיף לו מהנתפס בזכרון. והרי גם הזכרון הוא מה שמצייר במחשבתו מה שהיה מוחש לו, ואין שום השתתפות בלבו מלזכור את צורת קרוביו, ואעפ"כ אין הציור חי כמו כאשר הוא מסתכל בתמונה.

הרי ק"ו בן בנו של ק"ו בעינים שהנגיעה תשתדל לשכח ממנו את הרושם, ובדברים אשר מעולם לא ראינום בחוש; איך יגיע הרושם ללבנו? ואיך ידחה את ציור הרצונות אשר ראינום ממש ומסתכלים בהם תדיר, בחוש ובזכרון?

משום זה המציאו את העצה הזאת, שהיא מסודות כחות הנפש, דהיינו לצייר לעצמו במחשבתו במנוחה ובפרטיות את תמונת הדבר אשר צריך להשיב אל לבו. ויצויהם בכל פרטי פרטים עד כמה שאפשר. וכיון שייגיע אליו לכה"פ בבחי' מחשבה ציורית, יתפס יותר בבחי' "גופר", כי דומה הוא יותר לחוש.

זהו עיקר למוד המוסר, לצייר לעצמו את יום המיתה והדין ואת עונשי גיהנם וכדו', ובה יקבע יר"ש בלבו, ותפעל עליו למעשה להתגבר על יצרו. [ע"פ דברי הגר"ש ז"ל מקלם בספר הקטן, ועוד].

ה' ה' צ"ל
ר' 803

Evaluating the Egypt Experience

Why are we bringing this up at the Seder?

Of course, we understand that it is important to tell the story of the Exodus "from the beginning," but discussing the idolatry of Avraham's father seems to be taking the story back a little too far!⁵⁵

We should also note that the Haggadah quotes three verses from the book of Joshua in order to establish the point that our fathers were idol worshippers. Why? The first verse already states this point explicitly: "and they worshiped other gods." What purpose is served by continuing to quote from that section, in Joshua that discusses Hashem giving Yitzchak to Avraham, and then Yaakov and Esav to Yitzchak, and Mount Seir to Esav as an inheritance, etc.? How does any of this further our understanding of the fact that our fathers were idol worshippers, a point that was already stated in the first verse?

If there exists a problem of "over quoting" with regard to the first clause of our statement that "our fathers were idol worshippers," the opposite problem exists regarding the second clause, "but now the Omnipresent has drawn us near to His service." This is presumably a reference to Hashem taking us

out of Egypt towards Mount Sinai where He gave us the Torah, yet we have not quoted any verse to elaborate on this point.⁵⁶

In order to understand this part of the Haggadah, we need to raise a basic question regarding the entire enterprise of the Exodus from Egypt. On this night, we are thanking Hashem for delivering us from slavery and persecution in Egypt. But wasn't it Hashem who decreed that we should go down there in the first place?

If a doctor came by and fixed your broken leg, you would certainly be full of gratitude. But if someone else came and broke the leg, who then also happened to be a doctor who is prepared to fix it, your feelings of gratitude might be somewhat more subdued!

Exactly what is behind the celebration of our Exodus?

Let us consider a third scenario, where the doctor breaks a rib in order to have access to vital organs that are in dire need of treatment.

This changes the picture dramatically. Set against this much greater problem, the breaking of the rib is no longer looked upon as the problem. In fact, it is now looked upon as the beginning of the cure.

In order to fully appreciate the meaning behind the slavery in, and Exodus from, Egypt it is important to realize that the Jewish People had a problem that threatened their very existence: namely, that originally our fathers were idol worshippers.

The fact that our ancestral roots lay in idol worship meant that as a People we stood little chance of standing firm against the pagan culture in which all of our neighbors were steeped. Three heroic figures, Avraham, Yitzchak, and Yaakov stood up against paganism and found the One God. With the decline of generations, however, there was a very real concern that their descendants would not be able to maintain their steadfastness against the rest of the world, and the entity known as the People of Israel would effectively dissolve.

The answer to this problem was to go down to Egypt.

And here we confront a startling idea. The Jewish People were formed not only by the Exodus from Egypt, but also by the oppression experienced while they were there!

The Torah itself refers to Egypt as "the smelting furnace." Through extreme conditions, a furnace refines metal and rids it of foreign admixtures. Forging Jewish identity meant ridding it of any affinity with the prevalent cultures with which it shared a common ancestry. The persecution and degradation of our People by the Egyptians, who were the most powerful and successful culture of the time, led to a fundamental disillusionment on the part of the Jewish People as to what constituted ultimate success.⁵⁸

→ 300
Darkness
to
Destiny

The Jewish People are referred to in a number of places as "Hashem's planting."⁵⁹ When a seed is put into the ground, it reaches a state of near total disintegration before attaining a categorically higher level of existence and emerging as a plant. Similarly, being reduced to the level of slaves represented a core deconstruction of the Jews as a People. This meant that when they were taken out by Hashem, they were entering national existence anew, fundamentally free of their idolatrous roots.⁶⁰

Attaining this newfound status does not mean that they were now imperious to bad habits or incapable of imitating the idolatrous ways of others. However, the essential makeup of the Jewish People had been established, which ensured that they would ultimately be able, as a People, to recuperate from such lapses and maintain their eternal bond with Hashem.

This is why we refer to our idol-worshipping roots as part of our discussion on Seder night, for that is the full context within which the entire Egypt experience needs to be placed.⁶¹ Set against this broader problem that began

long before we went down to Egypt, the entire Egypt experience, including the difficult times, constituted the solution.⁶²

Let us now return to the verses quoted from Yehoshua. The first verse expresses the first clause that "originally our fathers were idol worshippers." The subsequent verses culminating with the words "... and Yaakov and his sons went down to Egypt," which we saw earlier as redundant, are in fact an expression of the second clause: "but now the Omnipresent has brought us near to His service." The process of Hashem bringing us near to Him actually began with us going down to Egypt.⁶³

ברוך שומר הבטחתו לישראל

יש לתמוה, מה המקום ההודות ששומר הבטחתו, הלא כל אדם ואך חפשוט ביותר שומר דברו?

אלא אף שהגזירה היתה ארבע מאות שנה, הקב"ה חישב "קץ" והפחית קץ - 190 וקירב גאולתם, חישב את הזמן משנולד יצחק שאז הם גרו בארץ לא להם, והעבדים התקיים ברבוי השעבוד וברבוי האוכלוסיה - רש"י רשב"ם.

בהגדת "ויגד אברהם" ביאר: הנה מצרים היתה בימים ההם מן המלכויות גדולות בעולם, בכל מיני גדולות בין בעושר ובין בכבוד, "נגן ה' כארץ מצרים" ובראשית יג, ואם כן כמה גדול צריך להיות הרכוש שיקרא אצל מצרים רכוש גדול, הגם שאצל בני ישראל אשר עבדו בהם מצרים כפרך, וימרו את חייהם בעבודה קשה, הלא מעט הוא מה שנקרא אצלם רכוש גדול. אבל הקב"ה לא שמר הבטחתו בענין רכוש גדול לפי דעות עם ישראל, אלא לפי מה שנחשב בעיני מצרים לרכוש גדול.

וזהו שאנו אומרים ברוך שומר הבטחתו לישראל, ואם תאמר מה שבח יש להשם יתברך על ששמר הבטחתו, ומפרש שהקב"ה חישב את הקץ לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, רצה לומר שחישב את הקץ לעשות על צד היותר טוב לישראל, שנאמר "ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר" ... וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", ואם כן הלוא היה הקב"ה יכול להוציאם ברכוש קטן, שנחשב בעיני ישראל לרכוש גדול, אבל הקב"ה חישב את הקץ לעשות על הצד היותר טוב לישראל, וקיים הבטחתו לתת להם רכוש הנחשב בעיני מצרים לרכוש גדול.

ס

הזכר
אלוה
האליה

שלא אחד בלבד
עמד עלינו לבלותנו

Not only one alone stood
against us to destroy us

- 1 -

One might expect that views on current events that Rav Pam expressed during his lifetime might have become outdated. The opposite appears to be true. For example, his admonishment to eschew reliance on nations, governments, or powerful rulers - even when they seem to be offering us strong friendship and support - is at least as relevant today as it was when Rav Pam originally expressed his opinion years ago.

אצ"ח
ק"א

ISOMETIMES think that the very establishment of the United Nations serves as a preparation for the *geulah*, and that perhaps it was created only so that at the time of the *geulah* there will be an official record documenting the wickedness of the nations toward Klal Yisrael [Editor's note: On another occasion, Rav Pam added, "for it would seem that the United Nations serves no other purpose!"] The Gemara tells us in *Avodah Zarah* (2b) that *lasid lavo*, at the end of days, when the true glory of Klal Yisrael will be realized, the rulers of all the nations will contend before *HaKadosh Baruch Hu* that they always loved the Jews, and everything they ever did was only to benefit Klal Yisrael. They will even ask to be rewarded for their 'good deeds!' It is then that the archives of the United Nations will be opened, riddled with the evil speeches, resolutions, and plots masterminded by the representatives of those very nations. Their very own words will attest

to their depravity and wickedness, and the mouths of the liars will be silenced.

And, what can we possibly hope to benefit from the support of the United Nations or the professed friendship of any individual country? On the contrary, the trust we place in the nations of the world is one of the obstacles to the *geulah*. In our times, we clearly see the fulfillment of the *pasuk*, "All her friends have betrayed her" (*Eichah* 1:2), and hear the echo of Yirmiyahu's enduring prophecy, "From this alliance you will also emerge, clapping your hands to your heads; for Hashem has rejected your guarantors; you will not succeed with them" (*Yirmiyahu* 2:37). Yirmiyahu said this in reference to Mitzrayim, the powerful kingdom in which Klal Yisrael placed its trust at that time. However, the words of the *navi* continue to ring true today with respect to the most powerful governments of our time. Hopefully, our recognition of this reality will bring us closer to the realization that we have no one to rely upon except our Father in Heaven, a realization which itself will bring the *geulah* closer.

The *pasuk* tells us, "A new king arose over Mitzrayim who did not know of Yosef" (*Shemos* 1:8). According to one view in the Gemara, it merely means that the decrees were new, not the king himself (*Sotah* 11a). Why would Pharaoh turn against Yosef's people? Was it not Yosef who made Pharaoh wealthy, greatly increased the king's honor, and sustained his land and his nation during the famine? Yet, despite this, Pharaoh turned against Bnei Yisrael and issued terrible decrees against them. We see from this that it is fruitless to put our trust in

(10)

the nations of the world or their rulers. Interestingly, according to the Daas Zekeinim, Pharaoh was removed from his throne for three months because he initially refused to accede to the demands of the populace to harm Bnei Yisrael.

The obvious conclusion is that the Jewish People should never place their trust in the rulers of the nations of the world. Even Pharaoh, the most powerful of sovereigns, could not control events that were predestined by Heaven and could not prevent his removal from power by his own people. Indeed, the mindset and decisions of a king are beyond his own control, for the hearts of kings and ministers are in the hands of Hashem and He controls events and orchestrates every detail in order to bring about His grand design. There can be no counsel against His wishes.

ארמי אובר אני

כל הארמים צוררים הם

יש לתמוה, כתב מרן הגר"י קמיינעקי זצ"ל, מהו לשון "ארמי". שלא מצינו בשום מקום שלבן קרוי כך. אמאי לא כתוב "לבן הארמי". אבל באמת אין הכוונה ללבן בלבד, אלא לשנאת כל הארמים ליעקב אבינו. ונציג נא את התייחסותו של יעקב אבינו אל אנשי המקום ההוא. כי בבואו ממנו לחרן מצאנו (בבראשית כט, ד) "ויאמר להם יעקב, אחי מאין אתם, ויאמרו מחרן אנחנו". הרי שהתייחס אליהם באהדה עוד בטרם הכירם. ומכל שכן בשהותו ביניהם שכע שנים, ודאי היה בגדר שכן טוב והרבה עמם חסדים וטובות. ואף על פי כן כאשר אסף לבן את כל אנשי המקום לעשות משתה, וידעו כולם שלבן מרמחו ואינו נותן לו את רחל, וכדודו רז"ל במדרש, לא נמצא אחד מכל אנשי המקום שיגלה לו את הרמאות! הרי "ארמי", יהיה מי שיהיה, "אובר" הוא את "אבי". ומכאן נלמד לכל הדורות. וכפי שראינו גם בזמננו, שקם עלינו צורר וביקש לכלותנו רח"ל, אבל למעשה שמחו רוב רובם של הגויים לאידינו, ושחקו באסוננו, ורצו באברנו, ושחקו על משבתנו.

ASB
R Joseph
Sacks

NOT TO BE ABSORBED INTO EGYPT

Jacob's dying request was to be buried in what would later become the land of Israel. So too Joseph, at the end of his life, gathered his family and told them, "I am about to die. But God will surely come to your aid and take you up out of this land to the land He promised in oath to Abraham, Isaac, and Jacob"

(Gen. 50:24). His last recorded words were: "God will surely come to your aid, and then you must carry my bones up from this place" (v. 25). This charge was eventually carried out by Moses himself.

Wherever Jews were scattered, they saw their condition as *galut* - exile, rather than mere dispersion, *tefutzot*. There were places like Germany, where they had lived for a thousand years. There were others, like Babylonia, in which there was continuous Jewish settlement for two and a half thousand years. Yet Jews saw themselves, and were seen by others, as being here but belonging elsewhere. This did not mean, as their critics claimed, that they had dual loyalties. Few groups were as loyal to their societies and non-Jewish rulers as were the Jews. They made significant contributions to the nations in which they lived, and whenever possible, added vastly to the arts, sciences, medicine, and the economy.

Since the days of Jeremiah they remembered his instruction to "Seek the peace and prosperity of the city to which I have carried you into exile; pray to the LORD for it, for in its peace you will find peace" (Jer. 29:7). But they knew that, at some date in the future, the Jewish people would return home. They never mistook the immediate for the ultimate. It was this more than anything that preserved their identity as a distinctive people, and sustained hope during the long centuries of exile and expulsion. It preserved Jews against the internal decay that has beset every other civilization. Forgetfulness of the past, heedlessness of the long-term future, and a loss of moral purpose in the pursuit of the here and now has been the beginning of the decline of other cultures. The sense of *galut* was the Jewish immune system. It meant that the past and future were as real as the present. This saved Jews from the ravages of time.

הכה הברד, ומשמע שגם העשב הך
ניזוק, שהרי כתוב "כל עשב"; ולפי גס
החיטה והכוסמת היו צריכות להיזק.
אך גם בתוך נס עשה הקב"ה, שהחיטה
והכוסמת לא יזגעו, ולגביהם זיהה הברד
כמין ברד גזיל, ולא כברד מיוחד, והרי זה
פלא! פלאות - נס בתוך נס.
נמצא, שגם לפירוש רובינו יש לומר
ש"אפילות" הוא לשון "מאחרות" -
היינו דבר הך לא לקה על ידי הברד.
אך זהו בעצמו היה "פלא בתוך פלא"

שבעת שידוד מערכת הטבע, עדיין היתה
הנהגה מיוחדת לחיטה והכוסמת, שהיתה
כן כדרך הטבע.
ונראה להוסיף בזה עוד, שיש הכרח שמה
שהדברים הרבים - החיטה והכוסמת - לא
נשברו על ידי הברד, גם זה היה "נס", כי
מצונו דבר הך שכן נשבר על ידי הברד.
שינה נאמר בתהילים (עח, מז) "הירוג
בביד גפנם, ושקמותם בתנמל", ופירוש
המקרא הוא, שאפילו גפן שהיא דבר הך
[כמבאר בוחזקאל ט"ו], נשברה על ידי
הברד, ואפילו שקמה, שקשה היא [כנראה
בשעה ט, ט], נאכלה על ידי שיני הארבה.
הרי שגם במכה זו גופא, לא כל דבר
שהיה "רך" לא לקה, אלא ברצון ה'
החיטה והכוסמת לא נזכו, שרצונו היה
שבהם תהיה הנהגה טבעית, אך בתוך
ההנהגה הניסית, והגפן - שגם היא בכלל
"רך" - כן לקתה.
ובדרך אגב, שמעתי מבני הרה"ג ר' אליעזר
שליט"א שבמכה זו יש עוד שינוי הטבע.
רש"י כותב ששרט משה שריטה בכותל,
ואמר לו שלמחרת, לכשתגיע החמה
לאמנו מקום ע"ג הכותל, ירד הברד.
ומשמע שבעת ירידת הברד זרחה החמה,
והוא שלא כדרך הטבע.

41. במגילת בראי מדגישה התורה
שהחיטה והכוסמת לא נזכה כי אפילות
הנה (שמות ט, זב), ופרש"י: "מאחרות,

ה' ר' א
ו' נ' ת' ב

ועדיין היו רכות ויכולות לעמוד בפני
קשה. וזוהי, שדבר הך המופגז מכה
מדבר קשה - אינו מוכרח שישבר.
ומוסרף רש"י: "ומדרש רבי תנחומא, יש
מרבוחיו חלקו על זאת, ודרשו כי אפילות
- פלאי פלאות נעשו להם שלא לק".

וקשה, מבני באו תנ"ל לדרוש את המילה
"אפילות" בלשון פלאי פלאות, והרי כמה
פעמים מצונו ששורש המלה "אפילות"
היינו "מאחרות", וכפירוש ראשון
שברש"י, ועוד, שהרי אמת הוא שהדבר
ה"רך" אינו נשבר על ידי ברד, ועוד, יש
לדקדק מהו שנקטו "פלאי פלאות" ולא
"פלאות".

וביאור בזה, שהנה בעת הזאת של שידוד
מערכת הטבע - בעת המכות שקיבלו
המצויים - הרי נשתנתה כל מערכת הטבע
להורות כי הוא לברו שליש על הכל.
וכינתו, שהרי במכה ברז גופא, היה שינוי
הטבע היותר גדול, כאשר איש ומים באו
עליהם בערכוביא, כמו שכתוב (ספסוק
כ"ד): "ואש מתלקחת בתוך הברד".
ובפסוק כ"ה כתוב: "ואת כל עשב השדה

וגם צדה לא עשו להם

פסח הוא חג האמונה. האמונה התמימה בבנרא עולם. אותה אמונה שלגתה את עם בני ישראל בצאתם ממצרים, מלנה אותנו עד עצם היום הזה ומאפשרת לנו לעבר בבטחה את אוקיינוס הצרות והסכסוכים ולהחזיק את הראש מעל המים.

אחת הדגמאות המבוקות של האמונה שפעמה בלבבות בני ישראל בצאתם ממצרים, היא "לכתב אחרי במדבר בארץ לא זרועה" למרות שפבר המחשני לעצמנו את הפסוק הזה פעמים רבות, ואפילו נסינו גם מד' פעם לדמנו במחשבותינו את בטויה המעשי של הציאה למדבר ללא צדה, אבל צרה שוב ושוב להעלות את הדבר בדמיוננו, ולנ כדי לדעת ולהבין לאיזה עם הננו משתייכים.

עם שלם, המונה מספר עצום של בני אדם, אנשים נשים וטף, יוצאים למדבר הענקי, ללא שיהיו בצקלונם מזונות לדבר, "וגם צדה לא עשו להם": הנשמע פדבר הזה או הנקה כמוהו?!

הרי כל אהד יודע שבמדבר אין חגיות, ולא נתן יהיה לרפש שם את האכל שינדקקו לו, ואלמלא האמונה המחלטת בבנרא עולם, המוציאים ממצרים, כיצד היהנו לעשות זאת?!

אדם הנתון בתוך תוכה של האמונה, לא יראה בכך גדלות פלשהי מדוע? כי הוא מצוי כל העת בארמונו של המלה, ומי שהזמן לארמונו המלוכה - צריה להביא לשם אכל?! - - -

וכי אין באוצרותיו של המלה די והותר כדי לפרנס אותו ואת כל בני ביתו, וכל הפאים אחריו, עד סוף כל הדורות?!

כל הקושיים הופכים לדברים פשוטים, בתנאי אהד: ש האמונה בלב היא חושית. שמרגישים פחוש ממש שאנחנו בדיני של המלה. ולא סתם מלה, אלא מלה מלכי המלכים, שענינו משוקטות בכל ודיו מצויות בכל, וכל מר שהוא עושה - לטובתנו הוא עושה.

בכל דור ודור

כבר כתבתי פעם (בספרנו על התורה, פינה) דהנה מצאנו בספוק (ביאורים ט) 'נח איש צדיק תמים היה בדורותיו, ולכאורה קשה למה כתוב בלישון רבים 'דורותיו' ולא כתיב בלשון יחיד. דאילו ללמד היש דורשים לשבת או דורשים לגנאי, הא בין לזה ובין לזה היה מספיק לומר 'תמים היה בדורות' ואז ידרשו לשבת או לגנאי. ועל כן אמרתי לפי דעתי דלימור בזה דאין כל אדם חי לכל הפחות בג' דורות, דור שלו ודור של אביו ודור של בנו, וכן בנה חי בג' דורות כדור אנוש וכדור המבול וכדור הפלגה והור 'בדורותיו' דבכל אלו הג' דורות 'איש צדיק תמים היה'.

ולפי הנחה זו דכל אהד ואהד חי לכל הפחות בג' דורות, יש אפשרות לכאר דברי בעל ההגדה יותר ממה שנראה פשוט, דאין החידוש רק במה שלימד אותנו ד'אף אותנו גאל עמחם', דאמנם זה גילוי גדול וגם אמתנו בגאלנו ממצרים, אלא יש לכאר ה'בכל דור ודור' ביותר ביאור ולימוד והיינו

דבן אדם החי כעת בתוך דורו צריך לדעת דהוא יצא גם מיד אהד וגם מדור בנו והיינו שצריך להיות מדוג משני הדורות הללו, מזה של אביו ומדור של בנו, והיינו דצריך ללמוד ולבדור כל ההנהגות והדברים הטובים של הדור הקודם לו ואע"פ שלדור הקודם היו עם ההנהגות הטובות גם בעיות, אבל עכשיו אהר הניסיון הוא כבר יודע ויכול לבדור רק הדברים הטובים.

וכן אותו דבר הוא עם דור של בנו דיש להם דברים טובים והנהגות אף יותר משל דור של אביו אבל מאידך גיסא יש להם גם בעיות חדשים, לפיכך צריך כל אדם להיות מזוג מהשני הדורות ולהוציא רק הצד הטוב. ונמצא דדורו יהיה צד השורה שבהם שיהיה יותר טובים מהשני.

נתן לנו את השבת: כאמת ראוי ונכון לכל איש מושכיל ונכון לשום אל ליבו לצפות ולייהל כל ימי החול להיות משומרי השבת, כמו ואביו שמר את הדבר, ולהתלהב טאוד מתי ויגע יום השבת הקי, ולהיות מקוה ונכסף ומשתוקק למתנה המודה זו הנגוזה הכאה ביום השבת השפעת הקדושה והשגת הרוחני הנשפע מלמעלה על כל אהד ואהד מזרע ישראל לפי

ערך השגתו ומדרגתו שיוכל לקבל. כי ודאי כעני הכנה רבה כל וא"ו ימי המעשה על קדושת שבת שיושפע מלמעלה, וכפי הכנה במהשבה ובדיבור ובמעשה, כמו כן תהיה השגתו כנודע לכל מבניו מדע. וכמשה"כ והכינו את אשר יבואו. והיינו שהאדם צריך למרות את עצמו כל ימי החול כדי שיהא לו מה בשבת וכו' שטרה בע"ש כו', אך אע"פ שמכין את עצמו בכל היותר אפשרי לקדושת שבת בכל יום, אל יאמר האדם בלבו כי לפי הכנתו ראוי הוא להיות נשפע עליו אור קדושת שבת, ובדיו הוא שיטול שברו. דבאמת הוא רק מתנה טובה ודרך הנינה מאת השי"י, כי אף אם יכין האדם את עצמו בכל מיני הכנות שבעולם, מכל מקום אינו ראוי לתקדושה העליונה הנפלאה זו שמשפיע לו השי"י ביום השבת קודש וזולת למתנה הנם יחשב, ועי"ז צריך הכנה ג"כ להכשיר את עצמו שיהיה לו בית קיבול וכה לקבל ולהכיל שפע מתנה טובה וחמודה זו. כי מה יוסף להאדם מתנת השי"י אם לא יהיה כלי לקבלה. ומצדו ית' לא יבצר. וזולת מצד חסרון כח המקבל. אשר על כן צריך כל איש ישראל להכין את עצמו כוא"ו ימי המעשה להיות כלי לקבל מתנה הקי הכאה לו מבין גנוי אוצר המלך מלכו של עולם ית'.

(אוהב ישראל)

הצעה
מה ה"ט וק

והלל זהו 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו', היינו 'בכל דור ודור' במזוג של 'דור ודור' מזוג מדור של אביו ודור של בנו כך 'חייב אדם לראות את עצמו' דבמזוג הזה יתנהג ויראה את עצמו.

ועכשיו אבאר באריכות קצת ובפרוטרוט. מי לא זוכר את ההכנות שעשו אביו ואמו עד שהיו שבעים רצון שניקוי את הבית עד שיוכלו לומר 'זחזתיה ודלא זחזתיה דידענא ודלא ידענא', וכבר יגעו עד שלא נשאר כח, ומ"מ בהגיע ליל הסדר היו בשמחה עזה וכמעט שלא ניכר עליהם שטרחה בהוצאת החמץ. ולא היה להם מכונית לדאוג דאולי נשאר במכונית משהו חמץ במה שאכל התינוק כשנסע עם אביו.

ושובה היה אותו שלושים יום קודם החג ממה שאנו עושים הכנה שלושים יום קודם, כי בדורינו ההכנה לפעמים מסתיים בטלפון למלון הרוץ לעיר ולהזמין מקום לכל בני המשפחה לבלות שמה לכל הפחות על שני ימים הראשונים או על ימי החג כולו, ואף שעולה להוצאות גדולות דלאו כל כיסא יכול לסבול, אבל הכל כדאי כדי שלא להטריח עצמו בהכנות, ואף דיודעים היטב דבפסה הקפיד הכתוב דיהיה כל משפחה ומשפחה לבד, דישה לבית אבות שה לבית' (שמות יב, א) דאורייתא, דרצה השם דירגישו סביבת המשפחה והנמנים על השה יהו, ולא שיהיו רבים בערבוביאי שאינם מכירים זה את זה כי כולם אורחים במקום שלא להם.

ואפילו לאלו בני גילינו שאינם שבעים רצון מלהיות במלון ומסתפקים לילך לבן או לבת להיות אצלם להסדר, מ"מ אבד מהם הרגש של ביעור החמץ מגופם ומנפשם ואין להם אותו החפזון כמו הדור שלפני פניו בהכנת החרוסת או המי מלח כדי לטעום טעם הדות הסדר ועשות הכל על מכוונת

יפה. מאידך גיסא יש להנכדים האלו גם התנשאות לנגד הסבא והסבתא דאומרים דהסבא והסבתא אף שהיו ירא השם אבל היה הרל עם מטח ועם זה אבדו הזמננות להיות בתענוג ובטיבה ובשתיית הכוסות או ארילח המצה ויצא חי"ו שברים בהפסדים.

ואח"כ עכשיו אנו מגיעים לפסח של הבנים שיש כ"ה בעת כבר דור של בני תורה שלמדו בישיבה ומדקדקים במצות ובחלכה של כל מצוה ומצוה, ועיקר הכנתם מלבד הביעור מתמך שיכול לבצע ע"י עזרת המטרתות מפולניה שכבר הורגלו לסייע בכל שכונות של היהודים האדוקים ויכולים לעזור בהנפקין, אבל אין זה עמלות ויגיעה כמו ברור הקדום ואינם מקפידים ליקח כל ספר וספר שיש לו, ולראות שיהיה נקי מאיזה חשש שנשאר בו משהו ממה שלקח הספר בתוך אכילתו במשך כל השנה. אבל מ"מ ברור כלל הוא מקפיד עד מקום שירו מגעת להזהר שיהיה הבית בנקיון כזה שיוכל לאמר עליו שהפרורים יהיו הפקר ויבטל לעפרא דארעא.

ויוסר מזה הוא מדקדק שקיים המצות בפסח יהיו כמו שמסיק להלכה, ומדקדק בשיעור מרור ואוכל מלבד המרור גם שארית כדי שיהיה לו שיעור, ושורת הכוסות שיהיה בהם יותר מרביעית, וכן מוציא מצה, בשתי כזיתים וכרפס בפחות מכזית, וכן כל מצות הלילה עד לאפיקומן שני כזיתים וכן הלאה והלאה הכל חסל סידור פסח כהלכתו, זהו כבר הפסח של הבן ועולה בכמה דברים אפילו על הפסח של האבא. זהו 'בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו' היינו דיציאת מצרים שלו יהיה מזוג של כל הג' דורות שיש לכל אחד ואחד, כל מה שהוא מוצא שיש בו הידור מצוה יקח והשאר יניח.

אע

הצד
דאר הקוס

בלילה הזה צריך ליזהר מאד לאכול סעודת יום טוב בשמחה מתוך כובד ראש באימה וירא, דהא אתא דרחמנא סמיכין (כמבואר בתוספת ברכות מב. ד"ה אתא, וראה בדברינו לעיל עמוד גא), וכל צבא השמים ופמליא של מעלה עומדים סביבו ומתענגים וניזונים מעבודתו בקודש, לכן למותר לציין שאין לדבר דברים בטלים ושאר עניני העולם, רק יהא כל עסקו בטיפור יציאת מצרים ודברי תורה וקדושה.

והאכילה באופן זה חשובה כאמירת "הלל", דלכאורה אין מובן איך מחלקים את פרקי ההלל בליל הסדר, שהחלק הראשון אומרים קודם ברכת "אשר גאלנו", והחלק השני אומרים אחר הסעודה וברכת המזון, והלא אסור להפסיק באמצע הלל, וביאר הרה"ק

בעל ה'אמרי אמת' מגור ז"ע, שהאכילה בליל הסדר הוי כה'לילא אוריכתא וממילא פשיטא שאינה מפסקת, ולכן כתיב על האכילה בליל פסח (שמות יב, יא) "מתניכם חגורים", ולא כבכל ימות השנה שהתרת החגורה נחשבת כתחילת סעודה ומאז א"צ להפסיק סעודתו כדי להתפלל (עי' שבת טו), כי בליל פסח עצם האכילה דומה לתפלה והלל, וכל הזמן דונגה כאילו עדיין לא פתח את האכילה המבטלת את התפילה, והני מילי אם יאכל מתוך כובד ראש והכנעה, כי אז גם המאכלים הגשמיים נחשבים לחלק מעיקרי ליל הסדר שיסודו בהררי קודש, וממילא יוכל להתפלל ולבקש כל משאלות לבו לטובה בעת הסעודה, וכל כזית וכזית יחשבו כתפלה ותחנונים לפני המקום.